

vikling her i landet fra 1930-årene og fram til i dag. Slik sett kan boken fungere godt som tilleggspensum ved landets høyere utdanningsinstitusjoner i folkemusikk. I tillegg skriver Sven Nyhus godt og har en ganske direkte og tydelig form.

Boken er utstyrt med gode illustrasjoner og flere nyttige vedlegg. Disse omfatter blant annet en kort CV, oversikter over plateinnspillinger og forskningsbaserte utgivelser, samt en oversikt over medvirkninger i NRK fra 1959 til 1990. Sven Nyhus er hedersmedlem i Norsk folkemusikklag.

Denne teksten er en omarbeidet versjon av anmeldelsen som ble publisert på folkemusikk.no i desember 2016.

Magnus Gustavsson: *Polskans historia. En studie i melodityper og motiver med utgangspunkt i Petter Dufvas notbok. Doktoravhandling, Lund Universitet, Sverige, 2016. 929 s.*

Ånon Egeland og Per Åsmund Omholt

Når en begynner å bla i Magnus Gustafssons voluminøse avhandling, slår det en fort at dette dreier seg om et livsverk. Avhandlingen fyller over 900 sider, og kildematerialet den bygger på ville være uoverkommelig å få oversikt over gjennom den tiden som normalt er avsatt til et doktorgradsarbeid i dag. Her får vi servert fruktene av et langt og aktivt virke i arkiv- og folkemusikksektoren i Småland. Resultatet er det hittil viktigste bidraget til å skrive historien til den eller de typene som i dag kjennes som polska i Sverige og som pols/polsdans og springar/springleik/springdans hos oss.

Gustafssons hovedproblemstilling virker nærmest beskjeden, volumet på avhandlingen tatt i betraktning: «Dess huvudsyfte är att, med ett musikhistoriskt, sociologiskt- samt musikteoretiskt perspektiv klarlägga några av de grundläggande dragen i polskans bakgrund och olika former.»

Han stiller også disse grunnleggende spørsmålene: 1) I hvilken utstrekning har de håndskrevne notebøkene et felles melodistoff, og hvordan forholder dette repertoaret seg til det svenske standardverket «Svenska låtar»? 2) Hva kan sies om bakgrunnen til repertoaret i de håndskrevne notebøkene

i en større historisk og geografisk kontekst? og 3) Hvordan skape en modell som klargjør de ulike typene polska?

I innledningskapitlet presenteres tidligere forskning på området bredt, i Norden, Baltikum og Polen. Som flere tidligere kulturforskere i Norden, forholder Gustafsson seg til teoriene om diffusjonisme – den geografiske spredningen av kulturuttrykk, form, opphav og spredningsveier, kulturmøter og kulturlån. Metodisk sett er ellers hermeneutikk et stikkord, i og med at resultatene er basert på tolkning av det historiske materialet.

Deretter tar han for seg det empiriske grunnfjellet som avhandlingen bygger på: Et enormt materiale i form av ca. 800 håndskrevne notebøker med til sammen i overkant av 90.000 melodier. Bøkene er ført i pennen mellom 1640 og 1880 og kommer fra Skandinavia i nord til Ungarn i sør, fra Tyskland i vest til Russland i øst.

Validiteten av de håndskrevne notebøkene som folkemusikalsk kilde-materiale blir grundig diskutert. Dette er jo et ekstra hett tema i Sverige ettersom innsamlerne av standardverket *Svenska låtar* ukritisk, og på ganske romantisk grunnlag, innlemmet melodier fra gamle notebøker på lik linje med tradisjonsstoff.

Gustafsson plasserer notebøkene i sin sosiale kontekst og gir oss også en innføring i organiseringen av musikklivet i det samfunnet der notebøkene ble skrevet og brukt. Vi får blant annet innblikk i utbredelsen av notekunnskap og musikkundervisning.

Så presenteres hans sentrale kilde: Anders Petter Dufvas notebok fra 1807 og dens sosiokulturelle bakgrunn.

Gjennom to kapitler går Gustafsson gjennom de ulike melodytypene som knyttes til polska og Polen og beskriver beskaffenhet, karakteristika og historie, begrep, struktur, motivtyper og historisk bakgrunn. Det han kaller «likhetsanalyse», altså hvordan påvise slektskap mellom melodier, står også sentralt her.

En stor del av avhandlingen, nesten 400 sider, går med til en gjennomgang av alle variantene som kan knyttes til de 191 bevarte melodiene i Petter Dufvas notebok. Fenomenet variantdannelse i folkemusikken har neppe noen gang tidligere blitt demonstrert på en mer utførlig og overbevisende måte, i det melodiene forfølges både bakover og framover i tid, i håndskrevne notebøker så vel som i trykte kilder, fra hele det store geografiske området.

Til de aller fleste av Dufvas melodier finnes lange lister med eksempler på paralleller, hentet fra det enorme materialet som er gjennomgått. Listene anskueliggjør hvor populære og utbredte mange av disse melodiene har vært.

Det innebærer at Gustafssons avhandling angår langt mer enn bare svenske forhold. De 16 tilfellene der forfatteren har funnet varianter av Dufvas melodier i Norge, kan tjene som en illustrasjon på dette. Tallet kan synes lite og kanskje tas som en indikasjon på at de norske pols- og springarformene ikke er del av den europeiske arven i samme grad som den svenske polskaen. Men samtidig er det påfallende at de fleste norske variantene representerer et eldre sjikt i den polske dansens historie, et sjikt som er underrepresentert i Dufvas notebok, der en yngre type, rik på sekstendelsfigurer, er dominerende.

Ofte kan forbindelseslinjene mellom Magnus Gustafssons materiale og den norske tradisjonsmusikken være vanskelige å få øye på. Første nummer i Dufvas notebok, en polska, er for eksempel en variant av den vanlige melodien til Johan Nordahl Bruns «Norges Skaal»/»For Norge, Kiæmpers Fødeland» og til Henrik Wergelands «Smaaguttenes Nationalsang»/»Vi ere en Nation vi med». Brødrene Bast i København har den som «Polsk Dans» i sin innholdsrike notebok allerede på 1760-tallet. For nordmenn flest er vel ikke sammenhengen mellom gamle skolesanger og tradisjonell pols-/springarmusikk åpenbar.

Et annet eksempel på slike fascinerende krokveier er polska nr. 5 hos Dufva. Tittelen til tross begynner den snarlikt tre menuetter i Hans Nielsen Balteruds notebok, påbegynt i 1758 i Aurskog i Akershus. Grunntemaet i disse tre – og i ei lang rekke svenske varianter – har sitt motstykke både i polsdansen «Fraa gamle Daga» i Haugen & Reitans «100 Norske Slaatter og Leker for Violin» og i den velkjente hardingfelespringaren «Jørnvrengja». Det er derfor, mildt sagt, tankevekkende når Magnus Gustafsson knytter komposisjoner av Georg Joseph Vogler (1749–1814) og Georg Philipp Telemann (1681–1767) til den samme variantkretsen.

Dufvas notebok inneholder bare én vals. Ikke så merkelig kanskje, når en tenker på at valsen såpass tidlig på 1800-tallet var en relativ nykommer. Fra et norsk ståsted er det imidlertid interessant at nettopp denne melodien er en variant av en svært utbredt vals, kjent bl.a. fra Nordfjord, Ottadalen,

Trøndelag og Nordland, under navn som «Kongen», «Dronninga» og «Storren på basen».

Boka er full av slike spennende oppdagelser, og det omfangsrike og spennende notematerialet – hele Peter Dufvas notebok og ei rekke varianter av melodiene – gjør at den også burde appellere til dem som primært er interessert i musikken. Det er vanskelig å tenke seg andre doktoravhandlinger med like stort potensial for å komme i nærheten av å bli allemannseie som denne.